

تأثیر درمان فراشناختی در کاهش علایم افسردگی و اضطراب در بیماران زن مبتلا به یبوست^{*}انیس خوش لهجه صدق^۱

۱. دکتری روان شناسی سلامت

(تاریخ وصول: ۹۵/۰۵/۰۲ – تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۱/۰۲)

The impact of meta-cognitive therapy in reducing symptoms of depression and anxiety in patients with constipation^{*} Aniss khoshlahjeh sedgh¹**1. PHD in Health Psychology****(Received: July. 23, 2016 - Accepted: March. 22, 2017)****Abstract**

چکیده

Introduction: The aim of this study was to the effectiveness of cognitive therapy in reducing symptoms of depression and anxiety in patients with constipation in Tehran who were referred to medical centers in Tehran and diagnosis of depression and severe anxiety was about them. **Method:** In this semi-experimental study with pretest-posttest control group design was used. 30 people who were given a diagnosis of depression and severe anxiety about them, were assigned to two experimental and control groups. Both groups received drug treatment and testing by the Beck Depression Inventory Second Edition and Spielberg were the pretest and posttest. After 3 months were followed. In this study was used to analyze the data from the test MANCOVA. **Results:** Results showed that cognitive therapy in reducing symptoms of depression and anxiety were significantly effective.. **Conclusion:** The results suggest that cognitive therapy focuses on cognitive attentional syndrome and challenge the beliefs can reduce symptoms of depression and anxiety.

مقدمه: هدف از پژوهش حاضر اثربخشی درمان فراشناختی در کاهش علایم افسردگی و اضطراب در بیماران مبتلا به یبوست شهر تهران بود که به مراکز درمانی شهر تهران مراجعه کردند و تشخیص افسردگی و اضطراب شدید در مورد آنان داده شد. روش: در این پژوهش روش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون-پس آزمون با گروه کنترل به کار گرفته شد. ۳۰ نفر از افرادی که تشخیص افسردگی و اضطراب شدید در مورد آنان داده شد، به تصادف در دو گروه آزمایشی و کنترل قرار گرفتند. هر دو گروه درمان دارویی دریافت کردند و توسط آزمون افسردگی بک ویرایش دوم و آزمون اسپیلبرگ مورد پیش آزمون و پس آزمون قرار گرفتند. همچنین پس از ۳ ماه مورد پیگیری قرار گرفتند. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون آماری MANCOVA استفاده شد. یافته ها: نتایج حاکی از آن بود که درمان فراشناختی در کاهش علایم افسردگی و اضطراب به طور معناداری موثر بوده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که درمان فراشناختی با تمرکز بر سندروم شناختی توجیهی و چالش با باورهای فراشناختی می‌تواند علایم افسردگی و اضطراب را کاهش دهد.

Keywords: cognitive therapy, depression, anxiety, constipation.

واژگان کلیدی: درمان فراشناختی، افسردگی، اضطراب، یبوست

مقدمه

بیشتر شواهد حکایت از آن دارد که احساس درد مزمن میتواند منجر به افسردگی شود (مگنی، مورشی، ریگاتی - لوچینی و مرسکی^۴، ۱۹۹۴). درد به مرور زمان منجر به بروز افسردگی، اضطراب و خشم میشود که میتواند بر روابط بین فردی، جستجوی درمان موثر و حمایت اجتماعی بیمار اثر بگذارد و روند بهبودی بیماری را با مشکل مواجه کند (فلدمن، داونی و شافر- نیتز^۵، ۱۹۹۹). استرس میتواند موجب بروز رفتارهایی چون کشیدگی در ماهیچه در افراد و یا افزایش درد شود که یکی از مشکلات اصلی بیماران مبتلا است. وقتی افراد در مهار بیماریشان شکست میخورند نگران مشکلات بلندمدت آن هستند و اضطرابشان افزایش می یابد. تحمل طولانی مدت عالیم بیماری و حتی تحمل خود بیماری میتواند اضطراب ایجاد کند و سازگاری فرد را با سبک قدیم زندگیش بهم بریزد و نیاز به دریافت راهکارهای مقابله ای مناسب برای پردازش مجدد سبک زندگی با شرایط کنونی باشد. اینگونه افراد سبکهای رفتاری نامناسبی را برای زندگی انتخاب میکنند که منجر به افزایش عالیم بیماری میگردد. همچنین تمرینهای تجویز شده، داروهای لازم و توصیه های پزشکی را بعلت عدم مدیریت مناسب زندگی و درگیری های متعدد و داشتن درد، رعایت نمی کنند. بسیاری از افراد مبتلا به بیماری طولانی مدت و توام با درد به افسردگی دچار میشوند، این افسردگی دست کم تا حدی به دلیل از دست دادن اساسی کترلی است که با بیماری مزمن همراه است (اپنگ- جردن و همکاران^۶، ۱۹۹۹؛ اسپیگل^۷، ۱۹۹۶).

سیستم بدن انسان دارای مکانیسم پیچیده ای است. روان شناسی به سهم خود توانسته است سهم عمدۀ ای را در کسب سلامت افراد جامعه داشته باشد. روان شناسی سلامت بیان میدارد که چگونه بیماری جسمانی مزمن توام با عوامل روانشناختی همچون افسردگی و اضطراب خواهد بود، عوامل روان شناختی چگونه در مقابله با درد و درمان پذیری و حفظ و پیشبرد سلامتی اثرگذار است (متارازو^۸، ۱۹۸۰). همچنین عوامل روانشناختی بر پیشروی و درمان درد و بیماری های مزمن و حتی علاج ناپذیر تاثیر میگذارند (وینت^۹، ۱۹۹۵). همچنین بر اثربخشی درمان های گوناگون در مهار درد و بیماری های حاد و علاج ناپذیر اثرگذار است. جای تعجب نیست که تجربه درد و بیماری حاد و علاج ناپذیر میتواند بر بهزیستی روانشناختی تاثیر بگذارد. افرادی مانند بیماران مبتلا به بیماری های مزمن از جمله بیوست، هیجانهای منفی فراوانی را تجربه میکنند چرا که بیماری بیوست و مشکل در عمل دفع میتواند آنها را خانه نشین کند و این در حالی است که بیان مشکل و بیماری برای افراد نزدیک نیز ممکن است موجب شرم و حیا شود و از بیان و یا پیگیری درمان نیز روی گردان باشند که خود فضا را برای ایجاد اضطراب، افسردگی بیشتر مهیا میسازد. لازم بذکر است که وقتی افراد عالیمی را در قسمتهای خاصی از بدن خود مشاهده می کنند از جمله نواحی تناسلی و مقعدی، کمتر به دنبال درمان و مراقبتهای پزشکی میروند و بیماری وخیم تر شده و تبدیل به بیماری مزمن خواهد شد(کاونف و لاندرین^{۱۰}، ۱۹۹۳).

4 .Magni, moreschi, rigatti-luchini, & merskey.

5 .Feldman, Downey, & Schaffer- neitz.

6. Epping-Jordan, Compas, Osowiecki, OppediSono, Gerhardt, Prine, & Krag,

7 .Spiegel.

1. Matarazzo

2 .Winett

3. Klonoff, & landrine.

از افراد غیربالینی است (کاشدان، مرینا و پریب^۱، ۲۰۰۹).

مدل و درمان فراشناختی اختلال های اضطراب و افسردگی بر درک علل نشخوار فکری و حذف این فرایند ناسازگارانه کمک میکند. نشخوار فکری، خصیصه اصلی سندروم شناختی-توجهی است که در پاسخ به افکار منفی، غمگینی و تجربه فقدان، فعال میشود. این تداوم نشخوار که بر اساس باورهای فراشناختی فرد شکل میگیرد منجر به شکل دهی اضطراب و افسردگی میشود (ولز، ۲۰۰۰).

بیماران مبتلا به یبوست معمولاً بیشتر وقت خود را با تفکر در خصوص اجابت مزاج، باور اطرافیان در خصوص ابتلای به این بیماری و ناکامی در اهداف و روند زندگی آینده می گذرانند. عامل اصلی درگیر شدن فرد با خلق پایین و اضطراب، باورهای فراشناختی مثبت در خصوص پایش و باورهای فراشناختی منفی در خصوص اجتناب است که خود عامل برانگیزاننده نشخوار فکری در وی میشود (ولز، ۲۰۰۰). بیماران مبتلا به یبوست مزمن که بعلت مشکلات و محدودیتهای فراوانی مرتبط با بیماری جسمانی خود با عالیم افسردگی و اضطراب شدید با توجه به بازیادآوری محدودیت ها و دردهای مزمن خود روبرو هستند. این بیماران معمولاً تمام به پایش محیط، اطرافیان و وضعیت فیزیولوژیکی و جسمی خود میپردازند و کیفیت، بهزیستی و رضایت از زندگی در آنها در معرض خطر جدی قرار دارد.

در این پژوهش با توجه به وجود نشخوار فکری و راه اندازی پایش تهدید و سندروم شناختی-توجهی در افراد افسرده و با توجه به شناسایی تحریفهای شناختی با کمک درمان فراشناختی به تغییر باورهای

به دلیل عدم اشنازی با بیماری و تشخیص مزمن بودن بیماری اضطراب بوجود میاید، افسردگی هم ناشی از عدم توانایی و بیمارماندن تا ابد، پدید خواهد آمد (دوینس، بینیک^۲، ۱۹۹۶).

از آنجا که بیماران مبتلا به یبوست بعلت بیماری مزمن چهار نشخوار فکری در راستای حل مشکل خود و انتخاب راه حل سازگارانه می شوند، بروز نگرانی و افت خلق را در آنها شاهد هستیم. از سویی درمان فراشناختی می تواند با کار بر روی نشخوار فکری و پایش تهدید فرد عالیم روانشناسی را در وی کاهش دهد، در این پژوهش بر اساس رویکرد درمان فراشناختی به کاهش عالیم افسردگی و اضطراب در بیماران مبتلا به یبوست پرداخته شده است.

فراشناخت شامل دو دسته باورهای مثبت و منفی است. باورهای مثبت درباره نشخوار فکری شامل باورهایی درباره نشخوار فکری است و باورهای منفی درباره نشخوار فکری شامل باورهایی درباره کترول ناپذیر و خطرناک بودن نشخوار فکری است (ولز^۳، ۲۰۰۰).

فرآیندی است شامل ارزیابی های منفی افراطی از حس ها، احساسات و اجتناب تجربه ای افکار خصوصی ناخواسته و فقدان تمایل به تجربه کردن این رویدادهای خصوصی و تلاش هایی عمدی برای کترول یا فرار از آنها (کاشدان، بریس، فورسیس و استیگر^۳، ۲۰۰۹) اجتناب تجربه ای به منظور کاهش یا تغییر افکار، احساسات یا حس های ناراحت کننده عمل می کند و در افراد با نشانه های افسردگی بیشتر

1.Devins, & binik.

2.Wells

3.Kashdan, Barrios, Forsyth & Steger

با بیماری یبوست را در دریافت می کردند، مورد پیش آزمون و پس آزمون قرار گرفتند.

ملاک های شمول: در این پژوهش بر اساس جنس (زنان) و سن (سینین بین ۳۵-۲۰) و سطح تحصیلات (حداقل دیپلم)، عدم سابقه ابتلا به اختلالات اضطرابی و یا افسردگی طی ۵ سال گذشته، حداقل سابقه ۵ سال ابتلا به یبوست به صورت گروهی معادل شدند.

ملاک های عدم شمول: مراجعینی که به دلایل مختلف همچون بستری جراحی های مرتبط با بیماری جسمانی و یا دریافت روان درمانی به شیوه دیگر واجد شرایط شرکت در این پژوهش نبودند و همچنین امکان شرکت در این جلسات را نداشتند، در پژوهش شرکت داده نشدند.

ابزار

فرم رضایت نامه شرکت در پژوهش: به منظور جلب همکاری و ایجاد اطمینان از بابت محترمانه ماندن اطلاعات، فرم رضایت نامه محقق ساخته ای توسط داوطلبان شرکت در پژوهش تکمیل شد.

- پرسشنامه خصوصیات فردی: به منظور جمع آوری مشخصات فردی و اطلاعات جمعیت شناختی شرکت کنندگان در پژوهش، همچون سن، جنس، میزان تحصیلات، وضعیت اقتصادی پرسش نامه ای محقق ساخته است به داوطلبان شرکت در پژوهش ارائه شد.

- پرسشنامه افسردگی بک¹ - ویرایش دوم (BDI-II²): وجود عالیم افسردگی و شدت آنها را بر اساس DSM-IV مشخص می کند و صرفا عالیم افسردگی را به خوبی نشان می دهد. زمان اجرای

فراشناختی و فرانگرانی در این بیماران پرداخته شد. در این پژوهش، پژوهشگر جهت کاهش عالیم افسردگی و اضطراب در بیماران مبتلا به یبوست از روش درمانی فراشناختی استفاده کرد. با توجه به مطالب مطرح شده پژوهشگر در صدد پاسخ گویی به این سؤال است که آیا روش درمانی فراشناختی منجر به کاهش عالیم افسردگی و اضطراب در این بیماران می شود؟

روش

این پژوهش بر روی گروه انسانی با روش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون- پس آزمون با گروه کنترل اجرا شد. جامعه آماری این پژوهش متشکل از کلیه زنان مبتلا به یبوست بود که در دامنه سنی ۲۰-۳۵ سال با تحصیلات حداقل دیپلم قرار داشتند و در سال ۱۳۹۱ به مراکز درمانی شهر تهران (منطقه ۵) مراجعه کرده بودند. از بین مراکز موجود در منطقه ۵ تهران به تصادف یک مرکز انتخاب شد. از بین ۱۴۵۸ نفر مراجعه کننده طی سال ۱۳۹۱ به مرکز فوق افرادی که حایز شرایط تشخیص افسردگی شدید و اضطراب شدید بر اساس پرسشنامه های افسردگی بک و اضطراب بک بودند و درمان دارویی جهت کاهش عالیم روان شناسی خود دریافت می کردند به شکل تصادفی ۳۰ نفر انتخاب شدند و در گروه های آزمایش و کنترل جایگزین شدند. این افراد قبل از ابتلاء ۵ سال از مدت زمان ابتلای آنها به یبوست می گذشت. به منظور برآورده حجم نمونه طبق جدول کوهن با سطح معناداری ۰/۰۵ و حجم اثر ۰/۵ و توان آزمون ۰/۷۶ در هر گروه ۱۵ نفر انتخاب شد (حجازی و سرمهد و بازرگان، ۱۳۸۳). افراد گروه نمونه در هر دو گروه جهت رعایت اصول حرفه ای و اخلاقی درمان مرتبط

1. Beck

2. Beck Depression Illness 2

دو نمره به دست می‌آید که نمره اول نشان دهنده اضطراب حالت و نمره دوم نشان دهنده اضطراب صفت است.

هر فرد نیز می‌تواند در این دو نوع اضطراب نمراتی بین ۲۰ تا ۸۰ کسب کند. میزان پایایی برای گروه هنجار (۶۰۰ نفر)، در مقیاس اضطراب آشکار و پنهان بر اساس آلفای کربنباخ به ترتیب برابر با ۰/۹۰۸۴ و ۰/۹۰۲۵ است، این میزان در گروه ملاک (۱۳۰ نفر) برابر با ۰/۹۴۱۸ است. علاوه بر این، پایایی آزمون، از طریق نسبت واریانس نمرات حقیقی به واریانس مشاهده شده محاسبه، و مقدار آن در گروه هنجار ۰/۹۴۵ ثبت شد. خطای استاندارد اندازه گیری آزمون برابر با ۴/۶۴ محاسبه شد.

همچنین همبستگی نمرات مشاهده شده با نمره حقیقی برابر با ۰/۹۷۲ و با نمرات خطای، برابر با ۰/۲۲۴ محاسبه گردید. علاوه بر این، مطالعه دارای روایی، از نوع ملاکی همزمان است. همچنین پایایی این پرسشنامه در تحقیقات مختلف $\%87$ محاسبه گردیده است. میزان پایایی آزمون اسپلیبرگ را به ترتیب ۸۹ و ۹۰ درصد محاسبه کردند. علاوه بر این مطالعات نشان می‌دهد که همبستگی بین دو فرم اضطراب بسیار بالا می‌باشد (۰/۹۶ تا ۰/۹۸) و همبستگی بین مقیاس خصیصه‌ای اضطراب اسپلیبرگ و مقیاس‌های دیگر که سازه اضطراب را می‌سنجند بالا می‌باشد بین ۰/۷۵ تا ۰/۸۳ برآورد شده است.

پرسشنامه بین ۱۰-۱۵ دقیقه طول می‌کشد. نمره‌گذاری شامل جمع کردن نمراتی است که برای هر یک از ۲۱ ماده اختصاص داده شده است. هر آیتم بر روی یک مقیاس ۴ نقطه‌ای که از ۰ تا ۳ را شامل می‌شود، نمره می‌گیرد. نقطه برش در این آزمون بر اساس ملاحظات بالینی اجرای آن تنظیم شد. برای مشخص کردن نقطه برش ارزیابی شدت افسردگی در بیماران دچار اختلال افسردگی طی مرحله برای ۴ دسته (افسردگی خفیف، افسردگی متوسط، افسردگی شدید و غیر افسرده) نقاط برش مناسب استخراج و ارائه شد. پایایی و اعتبار و ساخت عاملی این پرسشنامه در حد مطلوبی بوده و جانشین خوبی برای نسخه اول پرسشنامه افسردگی بک محسوب می‌شود. مشخصات روانسنجی این پرسشنامه در یک نمونه ۹۴ نفری در ایران به شرح ذیل بوده است: ضریب ۰/۹۱، ضریب همبستگی میان دو نیمه ۰/۸۹، ضریب بازآزمایی به فاصله یک هفته ۰/۹۴ و همبستگی آن با پرسشنامه افسردگی بک ویرایش اول ۰/۹۳ بود (فتی، بیرشک، عاطف وحید و دابسون^۱). ۱۳۸۴)

- پرسشنامه اضطراب اسپلیبرگ: بمنظور اندازه گیری میزان اضطراب پنهان و آشکار افراد بیمار داوطلب جهت شرکت در پژوهش به آنها ارائه می‌گردد. این پرسشنامه در سال ۱۹۷۰ ساخته شد. حاوی ۴۰ سوال است که از ۲۰ سوال اختصاص به اضطراب حالت و ۲۰ سوال اختصاص به اضطراب صفت دارد. سوالات مربوط به اضطراب حالت و صفت در طیف لیکرت چهار گزینه‌ای نمره گذاری می‌شوند که عبارتند از: به هیچ وجه، گاهی، عموماً، خیلی زیاد. در نهایت

نمراهای آزمودنی‌های گروههای آزمایش و کنترل در متغیر افسردگی و اضطراب در مراحل پیش و پس‌آزمون نشان می‌دهد که توزیع نمره‌های آزمودنی‌ها به توزیع نرمال میل دارد. جدول فوق نشان می‌دهد که میانگین نمرات افسردگی و اضطراب گروه آزمایشی در پس‌آزمون کمتر از میانگین نمرات این آزمون در گروه کنترل است.

برای بررسی فرضیه پژوهشی مطرح شده مبنی بر این که روش درمان فراشناختی منجر به کاهش نمرات افسردگی و اضطراب در گروه آزمایشی می‌شود، با توجه به برقراری شرط همسانی واریانس‌ها و کوواریانس‌ها و همچنین همگنی شبیهای خط رگرسیون از مناسب‌ترین روش، یعنی روش تحلیل کوواریانس استفاده شد.

بمنظور جلب همکاری و ایجاد اطمینان از بابت محرومانه‌ماندن اطلاعات، فرم رضایت‌نامه محقق ساخته‌ای توسط داوطلبان شرکت در پژوهش تکمیل شد.

افراد گروه نمونه، در دو گروه آزمایشی و کنترل به طور تصادفی جایگزین شدند. هر گروه توسط پرسشنامه افسردگی بک و ازمنون اضطراب اسپلیبرگ مورد پیش‌آزمون قرار گرفتند. گروه آزمایشی پس از پایان جلسات درمانی (۱۰ جلسه ۱ ساعته درمان طی ۱۰ هفته، ۳ ماه هر هفته یک جلسه) مجدد مورد پس‌آزمون قرار گرفت. گروه کنترل نیز با فاصله ۱۰ هفته (۲ماه) بدون آنکه کاربندی خاص بدانها ارائه شود، طی تماس تلفنی از آنها دعوت و مورد پس‌آزمون قرار گرفتند. افراد هر گروه به طور فردی و توسط پژوهشگر مورد آزمون قرار گرفتند. همچنین پس از ۳ ماه مجدد هر دو گروه مورد پس‌آزمون قرار گرفتند.

یافته‌ها

در جدول شماره ۱ نتایج به دست آمده از اندازه‌گیری متغیر افسردگی و اضطراب، با استفاده از روش‌های مناسب آمار توصیفی نظیر میانگین، انحراف معیار و شاخص‌های توزیع نمره‌ها توصیف شدند.

با توجه به اطلاعات جدول ۱ شاخص‌های مختلف گرایش مرکزی، پراکندگی توزیع و نتایج آزمون نرمالیتی کولموگروف - اسمیرنوف در مورد

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی نمره‌های آزمودنی‌های گروه‌های آزمایش و کنترل در افسردگی و اضطراب

P	k-s	p	برابری واریانس‌ها	کشیدگی	کجی	انحراف معیار	میانگین	تعداد	متغیرها	گروه‌ها
۰/۳۸۵	۰/۹۱۴			۲/۳۳۵	-۰/۰۵۷۴	۲/۰۱	۴۳/۷۳	۱۵	پیش آزمون افسردگی	آزمایش
۰/۷۰۰	۰/۷۰۵	۰/۹۶۵	۰/۰۲۱	۰/۰۶۰	۰/۰۴۵۲	۲/۱۰	۲۰/۷۶	۱۵	پس آزمون افسردگی	
۰/۵۱۲	۰/۸۰۷			-۱/۲۳۰	۰/۰۲۲۰	۲/۰۵۰	۴۸/۵۳	۱۵	پیش آزمون افسردگی	کنترل
۰/۹۴۱	۰/۰۱۹	۰/۹۶۵	۰/۰۲۱	-۰/۰۵۸۷	-۰/۰۳۴۱	۲/۱۷	۳۳/۴۰	۱۵	پس آزمون افسردگی	
۰/۳۸۲	۰/۹۰۲			۲/۳۲۵	-۰/۰۶۰۱	۲/۱۱	۴۰/۱۸	۱۵	پیش آزمون اضطراب	آزمایش
۰/۷۰۰	۰/۷۳۰	۰/۹۳۸	۰/۰۲۰	۰/۰۶۲	۰/۰۴۶۰	۲/۰۴	۲۲/۸۳	۱۵	پس آزمون اضطراب	
۰/۵۶۰	۰/۸۱۲			-۱/۰۲۵۱	۰/۰۲۵۸	۲/۰۵۹	۴۴/۶۵	۱۵	پیش آزمون اضطراب	کنترل
۰/۹۴۵	۰/۰۵۴۵	۰/۹۳۸	۰/۰۲۰	-۰/۰۵۰۷	-۰/۰۳۲۵	۲/۰۰	۳۰/۴۰	۱۵	پس آزمون اضطراب	

جدول ۲. نتایج آزمون‌های اثرهای بین آزمودنی‌ها (متغیر وابسته: افسردگی)

منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	P	مجذور ایتا
پیش آزمون	۴۰.۴۳۱	۱	۴۰.۴۳۱	۱۲.۲۲۴	۰.۰۰۳***	۰.۳۱۱
گروه‌ها	۷۴۲.۰۱۰	۱	۷۴۲.۰۱۰	۲۱۰.۴۴۰	۰.۰۰۰***	۰.۸۹۵
خطا	۸۶.۷۲۴	۲۸				

** معنادار در احتمال ۰/۰۱

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که بین عملکرد اعضای دو گروه در پس آزمون متغیر افسردگی تفاوت معنی‌دار وجود دارد و به کارگیری روش درمانی فراشناختی منجر به کاهش نمرات افسردگی گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل شده است. با توجه به مقدار مجذور اتا که نزدیک به ۰/۸۹۵ درصد است، واریانس افسردگی به وسیله متغیر مستقل یعنی درمان فراشناختی تبیین می‌شود.

همان‌طور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، احتمال پذیرش فرض صفر برای مقایسه عملکرد گروه‌های آزمایش و کنترل در پس آزمون متغیر افسردگی از ۰/۰۵ کوچکتر است.

(۳) $F=210.440$, $P<0.003$). به عبارت دیگر، پس از تعديل نمره‌های پیش آزمون، عامل بین آزمودنی‌های دو گروه اثر معنی‌دار دارد.

جدول ۳. نتایج آزمون‌های اثرهای بین آزمودنی‌ها (متغیر وابسته: اضطراب)

مجدور ایتا	P	F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	منابع تغییر
۰,۳۸۱	۰,۰۰۲***	۱۰,۰۵۰	۴۳,۱۳	۱	۴۳,۱۳	پیش آزمون
۰,۸۶۵	۰,۰۰۱***	۱۹۸,۴۳۰	۵۸۷,۸۱۰	۱	۵۸۷,۸۱۰	گروه‌ها
				۲۸	۷۸,۵۳۲	خطا

** معنادار در احتمال ۰/۰۱

گروه آزمایش در پس آزمون با مرحله پیگیری تفاوت اندکی وجود دارد. در جدول پایین نتایج آزمون در مورد مقایسه دو دویی میانگین هاشان می دهد که میانگین نمره های متغیر افسردگی و متغیر اضطراب گروه آزمایش در مرحله پس آزمون و پیگیری معنادار نبود.

همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، احتمال پذیرش فرض صفر برای مقایسه عملکرد گروه‌های آزمایش و کنترل در پس آزمون متغیر اضطراب از ۰/۰۵ کوچکتر است ($F=198,430$, $P<0/002$).

به عبارت دیگر، پس از تعديل نمره‌های پیش آزمون، عامل بین آزمودنی‌های دو گروه اثر معنی‌دار دارد. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که بین عملکرد اعضای دو گروه در پس آزمون متغیر اضطراب تفاوت معنی‌دار وجود دارد و به کارگیری روش درمانی فراشناختی منجر به کاهش نمرات اضطراب گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل شده است. با توجه به مقدار مجدور اتاکه نزدیک به ۸۶/۵ درصد (۰/۸۶۵) است، واریانس اضطراب به وسیله متغیر مستقل یعنی درمان فراشناختی تبیین می‌شود.

همچنین با توجه به آزمون پیگردی تحلیل واریانس درون گروهی پس از ۳ ماه پیگیری نتایج حاکی از آنست که بین نمره های افسردگی و اضطراب آزمودنی های

جدول ۴. خلاصه آزمون های پیگرد

متغیر	مراحل	پیش آزمون	پس آزمون	پیگیری
اضطراب	پیش آزمون	۱/۴۹۰۰**	۱/۴۲۰۰**	-
	پس آزمون	۰/۳۰۰	-	-
	پیگیری	-	-	-
افسردگی	پیش آزمون	۱/۵۴۳**	۱/۵۱۰**	-
	پس آزمون	۰/۳۲۰	-	-
	پیگیری	-	-	-

** معنادار در سطح ۰/۰۱

از طرف دیگر باورهای ناکارآمد فراشناختی و اجتناب تجربه ای با مؤلفه های فراتشخصی بسیار دیگری نیز رابطه دارند که این عامل خود به اهمیت این دو مؤلفه اشاره دارد. برای مثال، اجتناب تجربه ای با فقدان تحمل بلا تکلیفی (لی، ارسیلو، رومر و الن^۴، ۲۰۱۰)، افکار منفی تکرار شونده و باورهای فراشناختی ناکارآمد (مک اوی، مولدز و مهندی^۵، ۲۰۱۳) همبستگی معناداری دارد.

یافته ها در این پژوهش حاکی از کاهش عالیم افسردگی در گروه آزمایشی پس از درمان فراشناختی بود.

یافته های پژوهش با نتایج پژوهش های کینگستون، دولی، بیت و لاولور^۶ (۲۰۰۷)، فینوکن و مرسر^۷ (۲۰۰۶)، کنی و ویلیامز^۸ (۲۰۰۷)، تیزدل، سگال و ویلیامز (۲۰۰۲)؛ پاپاجورجیو و ولز (۲۰۰۱)؛ محمدپور، رحمانی، حاجی رسولیها، روشنیل و قائدی (۱۳۹۳)؛ کاویانی، حاتمی و شفیع‌بادی (۱۳۸۷)؛ امیدی، محمدخانی، دولتشاهی و پورشهبهاز

نتیجه گیری و بحث

عوامل شناختی و هیجانی متعددی در آسیب شناسی افسردگی دخیل هستند. دو مورد از مکانیزم های شناختی مهمی که اخیراً توجه زیادی به آن ها شده است و مورد توجه پژوهشگران و درمانگران بوده اند باورهای فراشناختی و اجتناب تجربه ای هستند. باورهای فراشناختی به عنوان فرآیندهای شناختی منفی شناخته می شوند که در شکل گیری و تداوم اختلال افسردگی و اضطراب نشانه های همبود نقش زیادی دارند.

در واقع فراشناخت در پژوهش های مختلف به عنوان عامل خطر مشترک شناخته شده است که در دامنه ای از اختلال های روانشناسی نقش دارد (یلماز، جنکر^۹ و ولز، ۲۰۱۱). همچنین نشان داده شده است که نشخوار فکری نیز یک عامل خطر مشترک دیگری است که موجب شکل گیری و تداوم اختلال های روانی بسیاری (چاولا و استافین^{۱۰}؛ هیز، لوما، بوند، مسودا و لیلیس^{۱۱}، ۲۰۰۶) می شود.

4 .Lee, Orsillo, Roemer & Allen

5 .McEvoy, Moulds & Mahoney

6. Kingstion, Dooley, Bates & Lawlor

7 .Finucan & Mercer

8 .Kenny & Williams

1 .Yilmaz & Gencoz

2 .Chawla & Ostafin

3 .Hayes, Luoma, Bond, Masuda & Lillis

هیز، ویلسون، گیلفورد و فولت، کرین^۴، (۲۰۰۹) خاطر نشان کردند که تلاش برای اجتناب از تجربه های درونی، فرآیندی است که هم در شیوع و هم در حفظ بسیاری از مشکلات روانشناختی شایع است و در انتهای دیگر این طیف، سطوح بالای ارتباط تجربه ای با نتایج بهبودی در درمان همبستگی مثبت دارند. در تبیین اثربخشی معنادار درمان فراشناختی بر روی باورهای فراشناختی میتوان گفت: باورهای فراشناختی مثبت و منفی لزوم درگیر شدن در نشخوار فکری درباره معنی و علل رویداد و از طرفی احساس بد درباره آن را مطرح می کنند (ولز، ۲۰۱۱) و موجب تشدید علائم اضطراب و نگرانی می شوند (کرکران^۵ و سگال، ۲۰۰۸، تیزدل و همکاران، ۲۰۰۲).

بطور کلی میتوان گفت در درمان فراشناختی، تکنیک آموزش توجه به کسب آگاهی و کنترل انعطاف پذیر بر تفکر نشخواری کمک می کند. در جریان کنترل انعطاف پذیر، توجه به بیمار آموزش داده می شود تا با افکار یا احساسات مراحم درونی (برانگیزانده های) خود، به عنوان «سروصداهایی» ب Roxورد کنند. از روش آموزش توجه نه برای توجه برگردانی از برانگیزانده ها، بلکه به عنوان روشی برای حفظ آگاهی از آن ها بدون محدود کردن توجه به پاسخ های نشخوار فکری استفاده می شود، همچنین با استفاده از تکنیک ذهن آگاهی گسلیده^۶، بیمار یاد میگیرد بدون انجام دادن تحلیل مفهومی مداوم درباره نشخوارهای فکری و معنای آن ها، آن را به تعویق بیندازد. البته بیمار باید متوجه شود که این تعویق انداختن فرایند نشخوار فکری با سرکوب فکر اشتباه نشود. هدف بیرون راندن فکر یا احساس منفی اولیه

(۱۳۸۷)؛ خانی پور (۱۳۸۹) و حناساب زاده، یکه یزدان دوست، غرایی و نژادفرید (۱۳۸۸) همخوان است که نتایج پژوهش های آن ها نیز تأثیر مثبت درمان های مرتبط با شناخت و فراشناخت را بر روی کاهش نشانه های افسردگی در بیماری های جسمانی نشان دادند.

در تبیین اثر درمان فراشناختی در کاهش نشانه های افسردگی، پاچورجیو و ولز (۲۰۰۴) معتقد هستند درمان فراشناختی باید مقدمه درمان شناختی باشد و در آن باورهای مثبت و منفی درباره نشخوار فکری مورد چالش قرار گیرد. سپس از طریق تمرین توجه به بیمار آموزش داده می شود که نشخوار فکری را قطع کند و به دنبال آن درمان های رایج شناختی اجرا شود. به این ترتیب کارکرد اجرایی خود نظم بخش از کار می افتد و حتی در صورت وقوع مجدد افت خلق، احتمال ورود به دوره های افسردگی اساسی کاهش می یابد.

همچنین یافته ها حاکی از کاهش علایم اضطراب در گروه آزمایشی پس از درمان فراشناختی بطور معناداری است. لذا با نتایج پژوهش های برگرسن، فوسلیل، سانرهاگن و شانک^۱ (۲۰۱۱)، بانهوفر^۲ و همکاران (۲۰۰۹)، ولز و همکاران (۲۰۱۲)، فنل^۳ (۲۰۰۴)، وزیری، لطفی و زین العابدینی (۱۳۹۲)، هاشمی، محمودعلیلو و نصر تآباد (۱۳۸۹)، ولی زاده و حسنوندی (۱۳۹۰) و درگاهیان، محمدخانی، حسنی و شمس (۱۳۹۰) همخوان است که نشان داده اند درمان فراشناختی در کاهش علائم اضطراب مؤثر است.

4 .Hayes, Wilson, Gilford & Follette

5 .Corcoran

6 .Detached Mindfulness

1. Bergerson, Fosile, Sunnerhagen & Schank

2 .Barnhofer

3 .Fennel

فراشناختی مرتبط با درمان ناپذیری و بروز ناتوانی مدام العمر به کاهش تمرکز بر نشخوار منفی و سوگیری منفی پرداخت و کاهش خلق منفی و اضطراب را در برگیرد.

لازم به ذکر است که با توجه به این‌که در این پژوهش فقط اختصاص آزمودنی‌ها به گروه‌های مورد مطالعه تصادفی بود و امکان انتخاب اولیه تصادفی وجود نداشت، ممکن است متغیرهایی همچون بازگشت آماری که ناشی از انتخاب آزمودنی‌هاست اعتبار درونی پژوهش را به خطر بیندازد به علاوه به علت عدم امکان انتخاب تصادفی اولیه در این پژوهش قابلیت تعیین یافته‌ها و اعتبار بیرونی آن محدود می‌شود. همچنین عدم کنترل بر دیگر رخدادها و وقایع افسردگساز و اضطراب برانگیز که ممکن است همزمان با اجرای متغیر مستقل رخ داده باشد، عدم همتاسازی از نظر هوشی و پختگی روانی و سلامت جسمانی در آزمودنی‌ها طی پژوهش و استفاده از ابزار خودستجی و خودگزارشی مراجع که ممکن است سبب سوگیری در پژوهش شده باشد از محدودیت‌های این پژوهش به حساب می‌آید.

به نظر می‌رسد اجرای پژوهش‌های مشابه همچون مقایسه با درمان‌های دیگر از جمله درمان شناختی رفتاری و یا درمان‌های دیگر موج سوم، در زمینه درمان و کار با بیماران دارای افسردگی و اضطراب توأم با بیماری جسمانی مزمن توصیه می‌شود.

از ذهن نیست، بلکه هدف، درگیر نشدن در آن از طریق نشخوار فکری مداوم است (ولز، ۲۰۱۱).

همان‌طور که نتایج پژوهش و پژوهش‌های همسو که بدان اشاره شد، نشان می‌دهد افراد بیمار مبتلا به یبوست با توجه به بیماری آزار دهنده و رنج ناشی از آن، همسو با خلق خود و بر اساس توجه انتخابی به اطلاعات مرتبط با بار هیجانی خود واکنش نشان می‌دهند و بیشتر تمایل به درونی‌سازی و جذب داده‌های مرتبط با ناتوانی و رنج مداوم در خود دارند و با توجه به مبحث فراشناخت به تفکر مجدد در مورد آن‌ها می‌پردازنند که این خود سبب توجه انتخابی شده و پردازش و رمزگردانی عمیق‌تر آن واقعه را سبب خواهد شد و پس از مدتی تبدیل به نشخوار ذهنی فرد می‌گردد که با هر بار مرور آن در چرخه فزاینده، فرو رونده و تکرار شونده خلق منفی خود غرق خواهد شد. این در حالی است که بیماران مبتلا به دردهای مزمن از جمله یبوست به علت عدم دستیابی به درمان اثر بخش و مناسب، همچنین بعلت شرایط خاص این بیماری جسمانی و عدم اظهار آن بدلیل تابوهای فرهنگی و درک و همدلی احتمالی اجتماعی از روند زندگی عادی خود بازمانده و از کیفیت زندگی نامطلوبی برخوردارند.

نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که درمان فراشناختی بر کاهش علایم افسردگی و اضطراب اثرگذار است و می‌تواند با کمک بازسازی باورهای

منابع

- کاویانی، ح.، جواهری، ف.، بهیرایی، ه. (۱۳۸۴). اثربخشی شناخت درمانی مبتنی در کاهش افکار خود آیند منفی، نگرش ناکارآمد، افسردگی و (MBCT) بر ذهن آگاهی اضطراب با پیگیری: ۶۰ روزه. *فصلنامه تازه های علوم شناختی*. ۷(۱). ۵۹-۴۹.
- کاویانی، ح.، حاتمی، ن.، شفیع آبادی، ع. (۱۳۸۷). اثر شناخت درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی بر کیفیت زندگی افراد افسرده (غیربالینی). *تازه های علوم شناختی*. ۱(۴). ۳۹-۴.
- محمدپور، م.، رحمانی، س.، حاجی رسولیها، ز.، روشنل، ز.، قائدی، ف. (۱۳۹۳). اثربخشی درمان فراشناختی به شیوه گروهی بر افسردگی و نشخوار فکری زنان مبتلا به سلطان پستان. *فصلنامه روان شناسی سلامت*. ۱۸(۱). ۲۱-۳۴.
- وزیری، ش.، لطفی کاشانی، ف.، زین العابدینی، ن. (۱۳۹۲). اثربخشی نظم بخشی رفتار بر کاهش اضطراب زنان مبتلا به سلطان پستان. ۱۳(۲). ۵۲-۶۲.
- ولی زاده، م.، حسنوندی، ص. (۱۳۹۰). اثربخشی درمان فراشناختی گروهی بر سلامت روان دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور. اولین همایش ملی یافته های علوم- شناختی در تعلیم و تربیت، دانشگاه فردوسی مشهد.
- هاشمی، ز.، محمود علیلو، م.، هاشمی نصرت آبادی، ت. (۱۳۸۹). اثربخشی درمان فراشناختی بر اختلال افسردگی اساسی: گزارش موردي . *روانشناسی بالینی*. ۲(۹). ۸۵-۹۷.
- امیدی، ع.، محمدخانی، پ.، دولتشاهی، پ. و پورشهبهاز، ع. (۱۳۸۷). اثربخشی درمان ترکیبی روش حضور ذهن مبتنی بر درمان شناختی و درمان رفتاری - شناختی بر نشانگان روان پزشکی بیماران مبتلا به اختلال افسردگی اساسی. *فصلنامه علمی- پژوهشی*. ۱۲-۱۴.
- حناساب زاده اصفهانی، م.، یزدان دوست، ر.، غرایی، ب.، نژاد فرید، ع. (۱۳۸۸). بررسی مقدماتی کارایی راهنمای شناخت درمانی مبتنی بر حضور ذهن برای بیماران افسرده با افکار خودکشی: گزارش موردي. *مجله روانشناسی بالینی*. ۱(۴۵). ۴۵-۳۵.
- خانی پور، ح. (۱۳۸۹). تأثیر درمان شناختی مبتنی بر حضور ذهن بر روی نشانه های افسردگی، نشخوار فکری، باورهای فراشناختی و نشانه های روانپزشکی باقیمانده در بیماران با سابقه یک دوره افسردگی: یک طرح مطالعه تک موردي، پایان نامه کارشناسی ارشد. *دانشگاه علامه طباطبائی*.
- درگاهیان، ر.، محمدخانی، ش.، حسنی، ج. و شمس، ج. (۱۳۹۰). اثربخشی درمان فراشناختی بر بهبود باورهای فراشناختی، نشخوار فکری و علائم افسردگی: مطالعه تک آزمودنی. *فصلنامه مطالعات روانشناسی بالینی*. ۱(۱۰۳). ۱-۳.
- سرمهد، ز.، بازرگان، ع.، حجازی، ا. (۱۳۸۳). *روش های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: آگه.
- فتنی، ل.، بیرشک، ب.، عاطف وحید، م.، دابسون، ا. (۱۳۸۷). بررسی ساختارهای معنگذاری / طرحواره ها، حالات های هیجانی و پردازش شناختی اطلاعات هیجانی. *اندیشه و رفتار*. ۱۰(۱). ۳۱۳-۳۲۶.

of consulting and clinical psychology, 67, 776-785.

- Fennel, M., J. V. (2004). Depression, low- esteem and mindfulness. *Behavioral Research and therapy*, 42, 1053- 1067.

- Finucan, A. & Mercer, S. W. (2006). An exploratory mixed methods study of the acceptability and effectiveness of mindfulness-based cognitive therapy for patients with active depression and anxiety in primary care. *BMC Psychiatry*, 6-14.

- Hayes, Steven C., Luoma, Jason B., Bond, Frank W., Masuda, Akihiko, & Lillis, Jason. (2006). Acceptance and Commitment Therapy: Model, processes and outcomes. *Behaviour research and therapy*, 44(1), 1-25.

- Hayes, S. C., Strosahl , K., Wilson , K.G., Bisset ,R.T.,Pistollo , J., Toarmino ,D.,et al. (2009). Measuring experiential avoidance :A preliminary test of a working model . *The Psychological Record* , 54,553-578.

- Kashdan, T. B., Barrios, V., Forsyth, J. P., & Steger, M. F. (2006). Experiential avoidance as generalized psychological vulnerability comparisons with coping and emotion regulation strategies. *behaviour research and therapy*, 44, 1301- 1320.

- Kashdan, T. B., Morina, N., & Priebe, S. (2009). Post-traumatic stress disorder,social anxiety disorder, and depression in survivors of the Kosovo War: Experiential avoidance as a contributor to distress and quality of life. *Journal of Anxiety Disorders*, 23(2), 185.

- Kenny, M. A., Williams, J. M. G. (2007). Treatment-resistant depressed patients show a good response to Mindfulness based cognitive therapy. *Behavior Research and Therapy*, 45, 617-625.

- Kingstion, T., Dooley, B., Bates, A., Lawlor, E., & Malone, K. (2007).

Refrence

- Barnhofer, T., Crane, C., Hargus, E., Amarasinghe, M., Winder, R., J & Williams, M., G. (2009). Mindfulness-based cognitive therapy as a treatment for chronic depression: A preliminary study. *Behavior research and therapy*, 47, 366-373.
- Bergerson, H., Fosile, K. F., Sunnerhagen, K. S., & Schank, A. K. (2011).Anxiety,Depression and Psychological Well being 2to 5 years poststroke.*Journal of stroke and cerebrovascular Diseases*,1-6.
- Butcher. James N. (2007). Abnormal Psychology(Thirteenth Edition).
- Chawla, N., & Ostafin, B. (2007). Experiential avoidance as a functional dimensional approach to psychopathology: An empirical review. *Journal of Clinical Psychology*, 63(9), 871-890.
- Corcoran, K. Segal, Z. (2008). Metacognition in Depression and Anxiety Disorders: Current Directions. *International Jornal of Cognitive Therapy*,1,33-44.
- Devins, G. M. & binik, Y. M. (1996). Facilitating coping with chronic physical illness. In M. Zeidner & N. S. Endler (Eds.), handbook of coping: theory, research, application (pp. 680- 696).New York, NY:Wiley.
- Epping-Jordan,J. E., Compas, B. E., Osowiecki, D. M., OppediSono, G., Gerhardt, C. Prine, K., & Krag, D. N. (1999). Psychological adjustment in breast cancer:nprocesses of emotional distress. *Health psychology*, 18, 315-326.
- Feldman, S. I., Downey, G., & Schaffernetz, R. (1999). paint negative mood, and perceived support in chronic patients: A daily diary study of people with reflex sympathetic dystrophy syndrome. *Journal*

depressive rumination. Depressive rumination: Nature, theory and treatment, 1- 20.

- Spiegel, D. (1996). Cancer and depression. *British journal of psychiatry*, 168, 109-116.

- Teasdale, J. Moore, R. HayHurst, H. Pope, M. Williams, S. Segal, Z. (2002). Metacognition Awareness and Prevention of Relapse in Depression; Empirical Evidence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70, 275-287.

- Wells, A. (2000). Emotional disorders and metacognition: Innovative cognitive therapy: John Wiley & Sons Ltd.

- Wells, A. (2011). Metacognitive therapy for anxiety and depression: The Guilford Press.

- Wells, A. & Colbear, J., S. (2012). Treating posttraumatic stress disorder with metacognitive therapy: a preliminary controlled trial. *Journal of clinical psychology*, 68 (4), 373-381.

- Wells, A., Fisher, P., Myers, S., Wheatley, J., Patel, T.& Brewin, C. (2012). Metacognitive therapy in treatment-resistant depression: A platform trial. *Behavior research and therapy*, 50, 367-373.

- Wells, A., Semb, S. (2004). Metacognitive therapy for PTSD: A core treatment manual. *Cognitive and behavioural practice*, 11, 365-377.

- Winett,R.A. (1995).A framework for health promotion and disease prevention. *American psychologist*, 50, 341- 350

- Yilmaz, A. E., Gencoz, T., & Wells, A. (2011). The temporal precedence of metacognition in the development of anxiety and depression symptoms in the context of life-stress: A prospective study. *Journal of Anxiety Disorders*, 25, 389-396.

Mindfulnessbased cognitive therapy for residual depressive symptoms. *Psychol Psychother*, 80, 193-203.

- Klonoff, E. A., & landrine, H. (1993). Cognitive representations of bodily parts and products: implications for health behavior. *Journal of behavioral medicine*, 16, 407-418.

- Lee, J. K., Orsillo, S. M., Roemer, L., & Allen, L. B. (2010). Distress and avoidance in generalized anxiety disorder: exploring the relationships with intolerance of uncertainty and worry. *Cognitive behaviour therapy*, 39(2), 126-136.

- Matarazzo,J.D. (1980). Behavioral health and behavioral medicine: frontiers for a new health psychology. *American psychologist*, 35,807-817.

- Magni,G., moreschi, C., rigatti-luchini, S., & merskey, H. (1994). Prospective study on the relationship between depressive symptoms and chronic musculoskeletal pain. *Pain*, 56, 289-297

- McEvoy, P. M., Moulds, M. L., & Mahoney, A. E. J. (2013). Mechanisms driving pre-and post-stressor repetitive negative thinking: Metacognitions, cognitive avoidance, and thought control. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 44 (1), 84-93.

- Papageorgiou, C., & Wells, A. (2001). Positive beliefs about depressive rumination:development and preliminary validation of a self-report scale. *Behavior therapy*, 32, 13-26.

- Papageorgiou, C., & Wells, A.,& Meina,L.J. (2008).Development and preliminary validation of the negative beliefs about depressive rumination scale.Manuscript in preparation.

- Papageorgiou, C., & Wells, A. (2004). Nature, functions, and beliefs about